

Автор: Савенко Наталія Олександрівна – категорія вища,
звання вчитель-методист ЗОШ I-III ступенів
Рівненської міської Ради № 18

Урок за драмою – притчею Івана Білоуса «Марія – княгиня Рівненська (Несвицька)» 8 клас

Тема. І. Білоус. Драма – притча «Марія – княгиня Рівненська (Несвицька)». Уславлення жіночності і сили людського духу в образі Марії.

Мета. Формувати компетентності:

предметну (літературну):

а) *знаннєва складова:* ознайомлення з життєписом автора, засвоєння літературознавчого терміну «драма- притча», засвоєння сюжету і позасюжетних елементів та співвідношення їх з реаліями життя;

б) *діяльнісна складова:* висловлення власних міркувань щодо проблем, порушених у творі; аргументація власної точки зору, добір фактів, художніх деталей, їх аналіз; переказ і виразне читання уривків, що найбільше вразили;

ключові (соціальна та громадянська): осмислення ролі і місця жінки в сім'ї та суспільстві; усвідомлення необхідності самоствердження, розвитку сили волі, потреби у формуванні важливих людських якостей – дружби, любові, поваги, наполегливості, чесності, бажання жити заради людей.

Тип уроку. Урок формування компетентностей.

Хід уроку

I. Мотиваційний етап.

1. Створення емоційного настрою.

1) *Графічний настрій («Мозаїка вражень»).*

На партах у дітей лежать кольорові пелюстки (згідно кольоропису О. Лутошкіної: червоний – радісний, захоплений; жовтогарячий – радісний, теплий; жовтий – світлий, приємний; зелений – спокійний, врівноважений; синій – незадоволений, сумний; фіолетовий – напружений, тривожний; чорний – повний занепад, смуток; білий – важко відповісти).

На уроці учні малюватимуть свій настрій, а також створюватимуть за допомогою кольорів палітру настрою твору, передаючи свої емоції після кожного етапу уроку.

2) *Обмін усмішками.*

Віктор Гюго сказав: «Сміх – це сонце: воно проганяє зиму з людського обличчя». Усміхнімося один одному і побажаймо успіхів.

2. Актуалізація суб'єктного досвіду.

На екрані з'являється відеокліп до твору Ф. Шуберта «Аве Марія».

<https://www.youtube.com/watch?v=aVm61yNJFCA>

Учениця читає поезію Ліни Костенко «А жінка буває на осінь так схожа...»

А жінка буває на осінь так схожа:

То тиха й привітна, а то й непогожа.

То скропить сльозою, то сонцем засвітить.

То прагне зими, то вертається в літо.

А жінка, як осінь, плодами багата

На ніжність, добро, материнство і святість.

Як вересень тихий, зігріє душею,

Не страшно морозу чекати із нею.

А жінка буває тривожна, як осінь.

То дихає вітром, то ласки попросить,

То болю завдасть, а то вигоїть рани,

Листочком у світ полетить за коханим.

А осінь в природі - це завжди, як диво,

Так само і жінка: буває вродлива.

Буває примхлива, буває зрадлива...

Нехай тільки кожна з них буде щаслива.

Промінь сонця запалить ранкову росу,

- І заграє вона, забринить веселково.

Скільки мовлено вже про одвічну красу,

Тільки я про жіночу скажу своє слово.

Ніжний погляд і довга русява коса

Та смаглявого личка привабна родзинка...

І, хоч кажуть, що світ порятує краса.

Та врятує його тільки жінка.

1) Чи задумувалися ви над тим, якою має бути справжня жінка? Яку роль відіграє вона у житті суспільства? (Заслуховуються відповіді учнів).

2) Інтерактивна вправа «Асоціативний куц» (добираємо іменники до слова «жінка»).

Жінка – материнство, ніжність, краса, мужність, нескореність, освіченість, поезія, загадка, завзяття, воля, патріотизм, пристрасть, музика, творчість, романтичність, кохання тощо.

3. Актуалізація опорних знань.

На екрані з'являється фото пам'ятника Марії Несвицькій у центрі Рівного.

1) Чи знаєте ви, що це за монумент? За що вдячні нащадки спорудили пам'ятник Марії Несвицькій? (Заслуховуються відповіді учнів).

Учитель: Образ цієї неповторної жінки створив на сторінках свого твору рівненський драматург Іван Білоус.

II. Етап цілевизначення і планування.

1. Оголошення й аналіз теми уроку.

Учитель: Сьогодні ми поговоримо про одну дуже важливу проблему. Вона висловлена в темі уроку. Прочитайте. Як ви розумієте її? (*Думки учнів*).

Чи все у назві теми зрозуміло? Хочу звернути вашу увагу на слово «притча». Вам доводилося його чути? Що воно означає? (*Відповіді учнів*).

Притча — це твір, в основу якого покладено повчально-алегоричний сюжет, побудований на прихованому порівнянні. Притчі мають надзвичайно великий зміст, колосальний задум, неабиякий замисел. Вони винятково дохідливо сприймаються. Притчі уособлюють в собі й світські ситуації, й приповідки, й народні спостереження, й загалом всю народну мудрість, а в Євангелії ще й Господню науку.

Учитель: Нашими співбесідниками сьогодні будуть Іван Білоус та Марія Несвицька. Ви, напевно, здивувалися, коли я назвала співрозмовників. Хіба можна говорити з людьми, яких немає поряд? (Так. Бо автор присутній у творі. Він адресує його нам, читачам, і вірить, що ми зрозуміємо його задум. Отже, збагнути суть задуму автора у драмі – притчі і буде нашим головним завданням.

2. Формулювання загальних цілей і планування роботи.

- 1) Познайомитись із письменником (презентація - учні);
- 2) пригадати зміст драми, ознайомити з текстом тих, хто не читав(стислий переказ, виразне читання уривків – учні);
- 3) пояснити авторський задум(спільно – для організації роботи в групах, виділення головного);
- 4) охарактеризувати Марію, визначити роль художніх деталей(учні: робота в групах – розуміння сутності твору);
- 5) висловити власне ставлення до прочитаного(учні – віднайдення кожним особистісних смислів).

3. Формулювання особистісних цілей.

Учитель: Діти, а зараз подумайте, чого ви хочете навчитися і про що дізнатися на сьогоднішньому уроці. Свої цілі запишіть (Учні записують цілі, за бажанням озвучують).

III. Етап опрацювання матеріалу.

1. Знайомство із письменником.

1) Учні переглядають презентацію, заздалегідь підготовлену однокласниками.

2) Рольова гра «Інтерв'ю з автором»

(за матеріалами інтерв'ю Олені Власовій, журнал «Країна», 30 травня, 2012. Повна версія за посиланням: https://gazeta.ua/articles/opinions-journal/_treba-zhiti-doki-ye-taka-mozhlivist-ivan-bilous-aktor-teatru/438544)

Журналіст. Доброго дня, Іване, чи маєте Ви життєве кредо?

Іван Білоус. Так. Це мої улюблені слова: "Треба жити, доки є така можливість".

Журналіст. Що, на Вашу думку, головне у житті?

Іван Білоус. Кохання чоловіка й жінки - мабуть, найчистіша і найголовніша подія у житті. З цього союзу народжується нове життя. Для мене любов - синонім щастя.

Журналіст. Чи є щось таке, чого Ви не можете пробачити?

Іван Білоус. Абсолютно не вмію пробачати обману чи зради, але до всього можу ставитися з гумором.

Журналіст. Ви актор. Чи є у Вас улюблений персонаж?

Іван Білоус. Я - найстарший Дід Мороз у Рівному й, мабуть, найдобріший. Живу в цій ролі 54 роки. Білу бороду й халат одягав дві з половиною тисячі разів, якщо не більше. З віком грати стає легше, але я все одно гримуюся.

Журналіст. А кого зіграти не наважилися?

Іван Білоус. Шкодную, що не довелося грати шекспірівських героїв. Я бачив себе королем Ліром або Річардом III. Гамлет - не мій персонаж, бо його треба грати геніально або не бути ним узагалі.

Журналіст. Чи є у Вас улюблена пора року?

Іван Білоус. Так. Це літо. Люблю горобині ночі. Це шалена енергія, яка танцює в небі. Виходжу на балкон і милуюся блискавками. Ніколи не боявся, що мене заб'є грим. Як гримить, то в мене серце радіє.

Журналіст. Що найбільше Вас дратує в людях?

Іван Білоус. Не переносу в людях вульгарності й хамства. Сини ніколи не матюкалися в моїй присутності. Я казав: хочеш вилятися, то піди в туалет і скажи там усе в унітаз.

Журналіст. Ми чули, що колись Вам довелося врятувати людину.

Іван Білоус. Це було давно. Мені було років 15. Прибігла сусідка й кричить, що тоне Таня, моя ровесниця. Вона прала білизну, нахилилася до води й упала. Течія понесла її й закрутила у вир. Я тричі пірнав туди й не міг дотягнутися. Запам'ятав її на все життя такою, як побачив на дні - бліду, з розпущеним волоссям, яке розгойдували хвилі. Сам ледве не потонував, але таки підняв тіло на поверхню. Зараз усе одно пірнув би, навіть у свої 78.

Журналіст. Яка Ваша заповітна мрія?

Іван Білоус. Заповів Богдану(сину), що як помру, нехай надрукує всі мої п'єси, обов'язково - однією збіркою.

Журналіст. Як з'явилась драма про Марію Несвицьку?

Іван Білоус. Я писав історичну драму, не можна перекручувати історичних фактів, відходити від них. Але разом із тим — це художній твір. Переді мною постало завдання описати оточення Марії, як вона жила, якою була. Я працював в архівах у Луцьку, Львові. Перебрав гори інформації. Їздив у Збараж на Тернопільщину, звідки Несвицькі родом, був у Дубні. Їхні манери, звички, родинні зв'язки... Щось вдалося знайти, щось не вдалося. Дуже довго не міг загорітися, виношував фабулу. Але вже як запалився, то захворів п'єсою. Були навіть такі моменти, коли я чув її голос. Марія десь протягом місяця мені казала: "не пиши". Голос перестав шептати, коли я зібрав усе, що міг, мав виписану фабулу, усі факти. Тоді сів зводити усе в єдине.

Журналіст. Ви дуже реалістично описали цю мужню жінку, хоча відомостей про неї дуже мало насправді.

Іван Білоус. Так, мені пощастило знайти опис Марії, її описав польський літописець. Він писав, що у Марії була красива статура, жінка вродлива собою та дуже тактовна. Цей опис мені надзвичайно допоміг, він розкрив образ.

Журналіст. А як з'явилась назва?

Іван Білоус. Я дуже довго думав над назвою п'єси, вибирав із десятка робочих. Мені подобається назва "Перший світанок". Він асоціюється із народженням міста. Бо саме Марія, жінка, заснувала місто. До її приїзду сюди тут було кілька землянок. Вона дала життя нашому краю. Але все ж вирішив, що така назва мало підходить. Тому назвав "Марія - княгиня Рівненська".

Журналіст. Дякуємо Вам за цікаву зустріч. Міцного здоров'я, творчої наснаги!

2.Робота з текстом твору.

І дія

1)Запитання – відповідь. Технологія «Мікрофон».

Озвучуються ключові моменти драми з метою актуалізації змісту та ознайомлення з текстом тих, хто не прочитав твору.

- Де проходить перше знайомство читача з Марією?

У маєтку князя Семена Несвицького у Несвечах, що під Луцьком. Семен повертається з походу, Марія дуже хвилювалася за чоловіка, бо чула про те, що загін потрапив в оточення. Семен лагідно і жартівливо насміхається над її тривогами.

- Який подарунок зробив Семен Несвицький своїй єдиній дочці на весілля?

Подарував село Рівне Луцького повіту – свою Ватчину.

- Яка трагічна подія затьмарила щастя молодят?

На маєток напали татари, у бою князь був смертельно поранений і невдовзі помер. Марія тяжко переживає втрату коханої людини, просить у Бога смерті. До життя її

повертають слова отця Макарія про те, що вона потрібна людям і своїй доньці. Марія вирішує залишити маєток і оселитися у «райському куточку» - Рівному.

- *Хто такі Арсен та Азалія? Де і при яких обставинах вони познайомилися з Марією?*

Арсен – юнак, якого татари викрали і продали в Кафі в рабство. П'ять років був веслярем на галері, втік з полону, кинувшись у море. Його врятувала дівчина – татарка(племінниця Ремедя Азалія). Вони покохали одне одного і поклялися бути разом. Арсен довгий час добирався додому, козакував. Тепер він служить Марії, працює в кузні в Городку. Азалія 10 років шукає Арсена. Разом із військом Ремедя прибула на Волинь, потрапила в полон. Семен подарував їй життя, а Марія дозволила жити у себе.

- *Який поважний гість завітав до Марії, про що говорили?*

Князь Костянтин Острозький. Говорили про необхідність об'єднання в боротьбі з татарами.

- *Який задум Марії викликав супротив у бояр?*

Марія задумала до кінця літа побудувати замок , навколо замку – будинки і державні споруди, школу, духовні заклади. «Я вирішила побудувати місто, центром якого буде сучасне поселення Рівне. Ми побудуємо мощені з колод вулиці...ми отримаємо Магдебурзьке право...А це муніципальне самоврядування міста, де буде міська рада і його голова, де буде суд, навчальні заклади, це право на торгівлю не тільки в Рівному, а й з іншими містами і країнами. Користуючись Магдебурзьким правом , ми будемо мати значні пільги для городян ». Бояри сприйняли це як наступ на свої права і володіння і оголосили Марії «війну».

2) *Докладний переказ епізоду зустрічі Костянтина Острозького і Марії Рівненської*

(*плани Марії*).

Уривок з твору

Марія. Справді, князю, хоча, якщо казати правду, то плани життєві у мене досить цікаві.

Костянтин Острозький. Я душею відчув, ви незвичайна людина. Видно птаха за польотом. Ваш дід, батенько Ваш Федько Олізар Шилович, представник старовинного волинського роду, був староста Луцький, маршалок землі Руської – це багато про що говорить.

Марія. Все дійсно так, я горджуся своїми батьками і пращурами.

Костянтин Острозький. Крім того, родовід покійного князя Семена Несвицького своєрідний і досить відомий.

Марія. Рід князів Несвицьких належить до розряду старовинних українських аристократичних родин. Князь Юрій Несвицький , один із найстаріших пращурів князя Семена, загинув у битві на річці Калці 1223 року з ордами Чингіс-Хана. То була плеяда князів- воїнів. Там і сам князь Семен Несвицький(Марія замовкає, їй важко говорити) все своє життя провів у битвах з кримськими татарами...він і загинув, як кажуть, сидячи на коні.

Костянтин Острозький (не відразу). Я чув про цю велику трагедію Вашої родини.

Марія. Божою волею, будь-які рани поступово заживають і життя триває...

Марія дещо згадує.

Після смерті мого Семена я мало не збожеволіла... Я не могла опанувати себе... і лише дякуючи Господу, отцю Макарію, я повернулася до життя людського. З нашого родового маєтку у Несвичах, що під Луцьком, я переїхала у Городок, а звідтіля поїхала по Русі, молочись у монастирях, соборах і церквах Києва, Кременця, Збаража, Вишнівця, Корця, Гощі, Дорогобужа, Чернігова, Острога, Дубно, Львова...багато згадувати. І знаєте, князю, Господь дав мені сили і тепер я відчуваю потребу діяти. Під час моєї подорожі я все продумала, все зважила. *(Вона підходить до Костянтина, дивиться на нього).* Ви вірите, що я ще здатна щось зробити!?

Костянтин Острозький. Я не тільки вірю, Маріє Федорівно, але і переконаний... Така жінка, як Ви, нагороджена Божим таланом для здійснення великої справи...

Марія. Дякую! Ви відносно молода людина, але мудра, і тому повідаю коротко мої плани. Я не збираюся жити без клопоту!.. Ви проїздили через маленьке поселення Рівне, що над Устею. Там я побудую замок, розбудую Рівне, попрошу у короля Магдебурзьке право і це маленьке поселення стане містом. Звичайно, нові ідеї -нові клопоти! Але це мені до душі.

Костянтин Острозький. Ваші бажання зробити добро виходять далеко за межі Вашого маєтку.

Марія. Безперечно, так. Якщо кожен із нас буде жити не за принципом «Я», а за принципом «Ми», - наші землі перестануть бути убогими й незахищеними.

Костянтин Острозький. В Європі у ці роки відбувається величезне духовне і фізичне відродження людини. Там з'являються нові генії архітектури, науки, культури. Відроджується духовність Італії, Іспанії.

Марія. Я намагаюся вивчати ці явища. Я мрію розвивати торгівлю, відкрити школу, дати можливість працювати і торгувати продуктами селянам. Однак *(усміхається)* боюся, що зробити все не вистачить життя... Ой, князю, дорогий Костянтине Івановичу, яка я не чемна! Скільки говоримо і зовсім забула, що ви з дороги й голодні. А ви говорите «легенда», «мудра»!..

3) *Виразне читання у ролях уривка зустрічі Марії та діда Божія(заснування міста, походження його назви).*

Уривок з твору

Дідо. Дідо... Божій мене звати.

Марія. Доброго дня Вам, дідусю!

(Дідо повільно стає на коліна. Марія тут же присіла біля нього). Не ставайте, дідусю, на коліна! Ваша старість заслуговує поваги.

Дідо (дивиться на Марію). Шануй вас Господь, княгине. На то ви княгиня, аби ставитися до вас з повагою.

Марія (допомагає йому встати). Сідайте, дідусю, ось тут. *(Дідо сідає)* Кажуть люди, що ви один із перших людей, що оселилися у Рівному?!

Дідо. Якщо люди кажуть то, мабуть, правда.

Марія. Не думала і не гадала зустріти таку людину. Дідусю, а скільки Вам років?

Дідо (глянув уважно на Марію, на всіх присутніх). Не знаю, скільки мені літ... Я правду кажу, княгине. А для чого ви мене привезли сюди? З мене користь мала. І сил немає, і пам'ять залишила мене.

Марія (усміхається). Я все вам поступово розкажу, якщо не заперечуєте. Те, що я зустрічаюся з одною з перших людей Рівного, це вже щастя для мене.

Дідо. Гарзд. То що Вас цікавить...

Марія. Називайте мене Марія Федорівна, а щоб ближче нам познайомитися, то скажу Вам, що родом я з Луцька. Батенько мій, Федір Олізар Шилович був староста Луцький, маршалок землі Руської, представник старовинного волинського роду української аристократії.

Дідо. Католичка?

Марія. Ні. Православної віри.

Дідо (після паузи). Це добре. А мене люди звать Дідо... Божій. Дідо тому, що мої пра-пра-прадіди з Галичини утекли на Волинь у Дорогобуж. Там замок-церква. Втікали від Батия. А він і у Дорогобужі нас знайшов, моїх прадідів тобто. Батий по дорозі палив усе, людей убивав, грабував, нищив села, міста. То велике горе було.. *(Дідо замовк, про щось думаючи).* От вони, рятуючись, утікали світ за очі. Це розповідали діди синам, сини – внукам, так і до мене дійшло.

Марія. І далеко ваші прадіди зайшли?

Дідо. Далеко. Йшли понад Горинню, дійшли до річки, котра впадала у Горинь, і пішли вверх за течією цієї річки. Дійшли до цього місця, острів Лебединий, де зараз моя землянка. *(Дідо знову щось згадує).* Тут, кажуть, було дуже гарно. За річкою великий ліс, а з нашого боку широкі і квітучі, з великою травою луки. От і вирішили тут зупинитися. Ліс, звірі, бджоли, різні пташки! Думали, потрапили до раю. І річку-красуню назвали Устею. Так звали найменшу дочку, Устина, тобто Устя. Побудували оселю, завели господарку. Поступово з'явилися ще кілька біглих людей, теж оселились. *(Дід замовк).*
Марія. Вам, Дідо, важко говорити.

Дідо. Ні... ні-ні. Думаю, що набрид Вам, княгине.

Марія (схотилася). Що ви, дідусю. Я готова слухати Вас, розповідайте про все, що вашій пам'яті закарбувалося. Мабуть, ви останній, хто знає цю історію?

Дідо. Ні, у мене є ще онук.... Я йому розповів.

Марія. А далі, дідусю?

Дідо. Мої діди збудували переправу, як у Дорогобужі, в Гощі і перепливали до лісу. Ця переправа і зараз існує. Вище над нею село Воля.

Марія. А ви й досі у землянці живете?

Дідо. Так. Набридло будувати хатини. Дуже часто татари знищують край наш – ідуть сюди, на переправу і палять... Років 20 тому забрали у рабство мого сина та невістку і знову- таки спалили усе. Я врятувався з онуком. От і виходить... поселенці. А Рівне Рівним теж моя родина назвала. Дуже вже рівні та широкі луки були, порізані водяними рукавами від Усті. Питають, де живеш - «На Рівному». Отак, на Рівному, і пішло, -з Рівного, куди до Рівного...і досі так. А що, Маріє Федорівно, хочете назвати наше поселення по-іншому?

Марія (похапцем). Ні, ні, дідусю! Що ви, це чудова назва і незвичайна.

II дія

4) Стислий переказ тексту.

Настала зима. Бояри – зрадники привели на землі Волині татар на чолі з Ремедеем. Вони напали на замок Марії, Арсен з козаками захищали місто, але сили були нерівні. Марія потрапляє в полон. Ремедей вимагає викуп, Марія погоджується, але просить відпустити дітей і жінок. Ремедей мало коштовностей, він хоче принизити княгиню – вимагає, щоб вона танцювала для нього: «Танцюватиме ваша княгиня, або всіх поріжемо...» Марія погоджується. Під час танцю до кімнати забігає Азалія. Ремедей упізнає племінницю і хоче забрати її. Азалія сповіщає, що чекає дитину від Арсена. Ремедей хоче її убити, але Азалія випереджає його, нанісши смертельний удар ножем...

Марія розпочинає будівництво Вознесенського собору. Бояри на чолі з Гнатом погрожують розправою. У Марії підрастає внучка Ганнуся.

До княгині приїздить Його Величність великий князь Литовський, Король польський Казимир IV Ягеллончик. Він дарує грамоту, якою засвідчується надання місту Магдебурзького права! Марія готується до ярмарку: «Саме торги, ярмарок дадуть можливість місту рости, кріпнути і процвітати. Тому я уклінно прошу вас, аби день ярмарку в місті Рівне щорічно відбувався на свято Семена Літопроводця у вересні місяці..А що стосується дня Покрови, то цей день теж залишиться назавжди , як святий день Божої Матері, покровительки нашого міста».

У житті княгині одна за одною відбуваються трагічні події: у бою з татарами гине улюблений зять князь Семен Гольшанський, не змігши перенести горе, помирає донька Анастасія...

У останньому монолозі вона підсумовує прожите.

3. Пояснення авторського задуму, виділення головного.

1) Метод «Прес».

Учні чітко, стисло, лаконічно, аргументовано висловлюють свою думку за схемою: Я вважаю, що... (озвучення позиції) – Оскільки... (аргументування позиції) – Наприклад...(наведення прикладів) – Таким чином... (підведення підсумків).

Запитання 1. З якою метою в кінці твору автор увів у текст уривок з «Меси про земне життя»?

Господь, його земля, і сонце, й люди,
Єдине ціле, як увесь наш світ.
Нехай довічно наша єдність буде,
Нехай в саду буяє мирний цвіт.
Віддай, що створено, своїй дитині,
Аби вона продовжила твій путь,
Тоді в житті ми будемо єдині
Й сини синів не зможуть нас забути!

Запитання 2. Поясніть слова отця Макарія «Висока духовність сприяє виконанню державних справ».

Висновки:

1. Сила – в єдності.(Костянтин Острозький: «Ми часто губимо цілісність державності саме з причин розбрату серед нашого люду, особливо національної верхівки»).
2. Стати лідером нації може тільки високодуховна людина

4. Характеристика образу Марії.

Учитель: Король, характеризуючи Марію, акцентує: «Погляньте на цю людину, на цю жінку, на цього державного діяча». А чи задумувалися ви над тим, якими рисами характеру має бути наділений керівник, лідер? Якою ж була княгиня Марія Несвицька, що змогла «запалити серця своїх соратників»?

Робота в малих групах (діти поділені на три групи, кожна добирає факти з тексту, цитати до характеристики Марії як людини, жінки, державотворця відповідно). *Укладання таблиці.*

Риси характеру Марії

<i>Як людини</i>	<i>Як жінки</i>	<i>Як державотворця</i>
<i>Доброта (шкодує бояр, які її зрадили)</i>	<i>Ніжність (пестить свою доньку, онучку)</i>	<i>Освіченість (знає державні устрої європейських країн, розуміється в мистецтві, архітектурі)</i>
<i>Тактовність (уміє вислухати і старого Божія, і внучку Ганнусю)</i>	<i>Вразливість (страждає через смерть чоловіка)</i>	<i>Мудрість (рішення приймає виважено, вислухавши усі сторони конфлікту)</i>
<i>Уважність (бере до уваги думки простих людей, обіцяє збудувати синагогу)</i>	<i>Відповідальність (допомагає чоловіку, підтримує доньку)</i>	<i>Інтелігентність (ставиться до людей без погорди, хоча знатного княжого роду)</i>

<i>Великодушність (прощає Азалію, дядько якої убив Семена)</i>	<i>Вірність (відмовляє Гнату навіть після смерті Семена)</i>	<i>Націоналізм (гордиться своїми пращурами, дотримується традицій, віри)</i>
<i>Набожність (молиться, відвідує святі місця, будує собор)</i>	<i>Граційність (її вродою милуються князі, король)</i>	<i>Далекоглядність (роздумує про долю держави, причини негараздів)</i>
<i>Сміливість (не боїться погроз, висловлює думки у вічі боярам)</i>	<i>Вишуканий смак (одяг, зачіска, манери княгині)</i>	<i>Енергійність (розбудовує місто)</i>
<i>Рішучість (погрожує боярам за саботаж)</i>	<i>Почуття гумору (жартує з дітьми, Семеном)</i>	<i>Доброчинність (жертвує усі свої кошти на розбудову Рівного)</i>

5. Віднайдення учнями особистісних смислів (бесіда).

Учитель. Під час ярмарку, коли на майдані з'явилася Марія, Іцик (єврей-крамар) узяв зі свого столу килими і постелив на землю перед княгинею.

- Як ця художня деталь допомагає розкрити образ Марії?
- Чи змогли б ви вчинити так само?
- Якими рисами характеру має володіти сучасний національний лідер?
- Що б ви змінили у творі, якби були автором?

IV. Рефлексійно-оцінювальний етап.

1. Рефлексія результату навчальної діяльності.

1) Метод «Незакінчене речення»

- Цей урок допоміг мені...
- Після прочитання твору...
- Мені сподобалося, як...
- Я впевнений(-а), що...

2) Хвилинка творчості. Написання сенкану

Марія.

Жіночна і вольова.

Мріє, розвиває, творить.

Розбудувала місто Рівне.

Берегиня.

2. Рефлексія досягнення визначених цілей.

Учитель: Поверніться до цілей, які ви ставили на початку уроку. Чи вдалося їх досягти? Над якими ще слід попрацювати? Який вигляд має палітра настрою твору Івана Білоуса?

(Діти за бажання показують свої роботи, аргументують).

Підсумок :

Отже, у центрі твору – жінка, її життя – це кольорова веселка: червоніє в її душі кохання, як основа всіх основ; жовтогарячим відтінком проступає любов до батьківщини; жовтіє сонячна доброта в кожному її поруху; зеленіє життєствердна радість, незважаючи на всі незгоди; блакитною лінією проходить через усю її долю відданість; синіє в її душі колір боротьби, аби були всі рідні щасливі та здорові, аби зробити добро людям, залишити по собі пам'ять... І зовсім тоненькою лінією чорніє непримиримість до ворогів, не ненависть, ні (адже вони також люди), а саме непримиримість... Вона не може ненавидіти, бо ЖІНКА, МАТИ, БЕРЕГІНЯ і ДЕРЖАВОТВОРЕЦЬ.

Пророчо звучать останні слова Марії: *«Кожна хвилина, кожен день мого існування на нашій землі були заповнені піклуванням ...за людей, державу, мою Волинь, за правду і віру Православну... Місто моє буде жити стільки, скільки житимуть люди на землі!»*

3. Оцінювання навчальної діяльності.

1) На картках учні ставлять собі оцінку за урок:

- Якщо ви вважаєте, що працювали на високому рівні і реалізували себе, обведіть

1-й кружечок.

- Якщо ви реалізувалися не в повній мірі на уроці, обведіть 2-й кружечок.

- Якщо ви незадоволені своєю роботою на уроці, обведіть 3-й кружечок.

Дата
Прізвище, ім'я

2) Учитель: Я теж хочу відзначити роботу на уроці (називає учнів) високими балами. Сподіваюся, що є серед вас ті, кого зацікавила творчість Івана Білоуса і ви самостійно продовжите спілкуватися з іншими героями його творів.

Домашнє завдання.

Обов'язкове:

а) на наступний урок літератури рідного краю прочитати...

За бажанням: дібрати сучасні музичні твори до драми – притчі Івана Білоуса.

Учитель: Діти, пам'ятайте слова Максима Рильського: «Хто не знає свого минулого, той не вартий майбутнього». Дякую за роботу!